

nopol. În secolul al XVII-lea, Rusia începe să se afirme ca mare putere și-și asumă rolul de ocrotitor și de eliberator al popoarelor înrobite imperiului otoman. Toate operele de seamă ale scriitorilor greci, reprezentanți ai acestui curent umanisto-renascentist se traduc în slavonă. E vorba de operele lui Maximos Margunios (1542—1602), Ioanichie Cartanos, primul care scrie în limba poporului¹, Teofan Eleavulkos, mare retor și profesorul lui Damaschin Studitul, cel mai popular scriitor grec din secolele XVI—XVIII², sau operele lui Teofil Coridaleu (1570—1646) care introduce în învățămînt și cultură spiritul neo-aristotelismului, promovat și de Universitatea din Padova³. Focarul activității era comunitatea greacă din Veneția, care a produs întreaga renaștere a civilizației neogrecești⁴.

Cu sprijinul grecilor bogați din „diaspora“ s-a înființat aci vestitul *Institut Flanghinian*, unde studiau tinerii greci. Aci, în leagănul tiparului, s-au tipărit și cele mai numeroase opere neogrecești⁵.

Dezvoltarea culturală în Țările române merge tot pe această linie bizantino-slavă. Aceleași opere de culturalizare și de apărarea ortodoxiei se traduc și în română din versiunile slavone sau chiar direct din neogreacă. În cursul secolului al XVII-lea se afirmă în cultura și în învățămîntul român și curentul grecesc. La curtea voievodală din Moldova își desfășoară activitatea învățatul dascăl și teolog Meletie Sirigos, iar în Țara Românească cronicarul și poetul Matei al Mirelor, originar din Epir. Acesta scrie în limba vorbită grecească cronică rimată „*Istoria celor petrecute în Țara Românească de la Șerban Vodă pînă la Gavrilă Vodă*“⁶. Era un umanist și un pedagog cu multă grijă pentru cei săraci. În casele boierilor, prin mănăstirile noastre, erau numeroși învățați greci ca dascăli și îndrumători. Însuși Varlaam a învățat multă carte grecească în școala de la Schitul lui Zosim, de la Secul, devenit mînăstire în 1602, ca ctitorie a lui Nestor Ureche, vornicul.

Școala era condusă de învățatul grec Dositei⁷. Aci a trăit un timp retras (1608—1613) și Mitrofan, devenit episcop de Roman. Varlaam știa așa de bine grecește, încît a fost propus să fie ales patriarh ecumenic de Constantinopole (1 iulie 1639). Este singurul caz de acest fel în istoria culturii române⁸.

¹ K. Satha, *Νεοελληνική φιλολογία, Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γραμμασι διὰ λαμπρότων Ἑλλήνων* (1453—1821), Atena, 1868, p. 152—153.

² Börje Knios, *L'histoire de la littérature neo-grecque*, Stockholm, 1965, p. 397 u.

³ Cléoboule Tsourkas, *op. cit.*, p. 33—80 și *Gli scolari greci di Padova nel rinnovamento culturale dell'Oriente*, 7, Ortodosso, Padova, 1958.

⁴ Cléoboule Tsourkas, *op. cit.*, p. 19, unde reproduce părerea marelui istoric al Greciei moderne, Konst. Paparrigopulu, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, Atena, 1925, V. 14, p. 165.

⁵ C. Th. Dimaras, *Istoria literaturii neogrecești*, București, 1968, p. 123 u.

⁶ *Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Ὀυγγροβλαχία τελεσθέντων, ἀρξαμένη ἀπὸ Σεμπάνου βοηβόδα μέχρι Γαβριήλ βοηβόδα*, în E. Legrand, *Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire*, Paris, 1877, p. 18—126. Apărută și în Bibliothèque grecque vulgaire, II, Paris, 1881, p. 231—333.

⁷ Gonța I. Alex., *Un așezămînt de cultură de la Alexandru Lăpușneanu pe valea Secului înainte de ctitoria lui Nistor Ureche: Schitul lui Zosim*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, Iași, 1962, Nr. 9—12, p. 705—711.

⁸ N. Iorga, *Istoria învățămîntului românesc*, București, 1928.

⁹ Dem. Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1939, p. 229.